

GENETİK PORTRENİN KEVIN CLARKE’NİN ESERLERİ ÜZERİNDEN İNCELENMESİ¹

EXAMINATION OF GENETIC PORTRAIT THROUGH KEVIN CLARKE'S ARTWORKS

Figen GİRGİN

Doç. Dr., Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü
Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0002-5747-6769

Özet

Portre, resim sanatındaki en eski türlerden biridir. Çağlar boyunca portre, tarihi bir anı tanımlamada oldukça etkili olmuştur. Portresi yapılan kişinin hedeflenen kitle tarafından tanınır olması da portrenin en önemli özelliklerindedir. 16.yy ve 20.yy arası portresi yapılan kişilerin belirgin özellikleri benzetme ya da yaklaştırma yoluyla sağlanmaya çalışılmıştır. Benzerliğin yanı sıra kişinin psikolojik ya da ruhsal durumunu donuk bir an betimlemesinden uzaklaştırarak sunan örnekler de rastlamaktayız. Bu bazen, Diego Velazquez’in resmettiği Papa X. İnnocent gibi tarihte önemli yer edinmiş bir kişi olabilirken, bazen de sanatçının kendine döndüğü psikolojik bir yansıma ile de karşılaşabilmekteyiz. Rembrandt ve Van Gogh’un otoportrelerinde olduğu gibi. Bu portrelerde, portresi yapılan kişiyi hiç görmemiş ya da göremeyecek olsak bile sanatçının marifeti bizde hayranlık uyandırır. Karşımızda duran ete kemiğe bürünmüş kısmen kanlı canlı bir yüz, neredeyse temsilden beklediğimiz her şeyi karşılar. Oysa genetik portrede, alışıldık bir duruşta poz veren, kanlı canlı bir yüz ile karşılaşmamaktayız. Bu türden portreler, izleyici için tanınabilir hiçbir unsur içermez. Kimlik, dış görünüşten sıyrılarak, öze indirgenmiştir. Kişiler, resimlere verilen isimler yoluyla tanımlanabilir.

Bilim ve sanatın işbirliğinde, yeni bir tür haline gelen genetik portrenin en önemli sanatçılarından biri de Kevin Clarke’tır. Clarke portreyi, gen dizileri A (Adenin), C (Sitozin), G (Guanin), T (Timin) harfleriyle göstermiştir. Kişinin genel görüntüsünü ortadan kaldırarak, o kişiye ait genetik kodları, kişi ile sembolik olarak ilişkilendirdiği bir görüntü üzerine bindirir. Betimsel tarama modeli bu araştırmada; genetik portre, Kevin Clarke’ın eserleri doğrultusunda ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Portre, Genetik Portre, Kevin Clarke.

Abstract

Portrait is one of the oldest genres in painting. Through the ages, the portrait has been quite influential in defining a historical moment. One of the most important features of the portrait is that the person whose portrait is made is recognized by the target audience. The distinctive features of the people whose portraits were made between the 16th and 20th centuries were tried to be provided by similarity. In addition to the similarity, we also come

¹ Bu çalışma, 26-27 Ekim 2021 tarihleri arasında Kapadokya’da düzenlenen Pearson 3. Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuş bildirinin tamamlanmış halidir.

across examples that present the psychological or mental state of the person away from the description of a dull moment. While this may be a person who has an important place in history, such as Pope Innocent X, painted by Diego Velazquez, sometimes we can encounter a psychological reflection that the artist turns to himself. As in the self-portraits of Rembrandt and Van Gogh. In these portraits, we are amazed by the artist's ingenuity, even though we have never seen or never seen the person portrayed. A face in flesh and bone, partially bloody and alive, meets almost everything we expect from the representation. However, in the genetic portrait, we do not encounter a bloody, lively face posing in a familiar stance. Such portraits do not contain any elements recognizable to the viewer. Identity has been stripped of its appearance and reduced to the essence. Persons can be identified by the names given to the pictures.

One of the most important artists of the genetic portrait, which has become a new species in the collaboration of science and art, is Kevin Clarke. Clarke made the portrait with the letters A (Adenine), C (Cytosine), G (Guanine), T (Thymine). By eliminating the general image of the person, it superimposes the genetic codes of that person on an image that it symbolically associates with the person. In this research with descriptive scanning model; The genetic portrait is handled in line with the artworks of Kevin Clarke.

Keywords: Portrait, Genetic Portrait, Kevin Clarke

1. GİRİŞ

Genetik sanat veya DNA içeren sanat, kromozom resimlerinden ve genetik olarak işlenmiş gıdalarla ilgili düzenlemelerden, arazi restorasyon projelerine, transgenik organizmalara ve soyu tükenmiş türlerin yeniden üretilmesi için ıslah projelerine kadar çok çeşitli eserler içerir. Bu sanat genellikle biyoteknoloji ile ilişkilendirilir (Girgin, 2020: 111).

Sanatçılar, kromozomların veya DNA dizilerinin tasvirlerini içeren resimler yapmak için ya genetikçilerin tekniklerini kullanırlar ya da onlarla işbirliği yaparlar. Kevin Clarke portre konusunda hem teknik hem de modele bakış açısı bakımından oldukça ilerici bir görüşle DNA dizilimine yönelir ve hem biçim hem de içerik açısından bu teknoloji ile çalışan ilk sanatçılardan biridir. Sanatçı bilimsel yeniliğin etkileyciliği yanında sosyal anlamda ürkütücü olabileceğini de şu sözleri ile dile getirir: “Bilimsel yenilik büyüleyici olabilir, genetik mühendisliğin sosyal etkileri bazılarını korkutabilir ancak bir sanatçı olarak beni ilgilendiren ve harekete geçiren şey: bireysellik, dil, fiziksellik kavramlarının birleşmesi ve en zor olan gerçeği tanımlamak için bir kodeksin geliştirilmesidir” (Jones, 1993). Clarke, genetik mühendisliğin tedirgin edici tarafına rağmen, kendi kavramlarını oluşturma sürecinde, özellikle portrelerinde biyoteknolojinin olanaklarından fazlasıyla yararlanır. Önce kendi DNA’sından başlayan sanatçı daha sonra ünlü kişilerin, ailesinin ve arkadaşlarının DNA’larını analiz ettirerek portreler. Bu portre çalışmalarında, Jeff Koons, Nam June Paik, John Cage, Merce Cunningham ve daha birçok sanatçı kendi kanını vererek sanatçının genetik portrelerini aktif olarak desteklemiştir. Clarke genetik portrelerinin: “15.yy Çin resminde olduğu gibi bir metaforu kaligrafi ile birleştirdiğini” ifade eder (Clarke, *Frommage...*).

Bu portreler, geleneksel anlamda modelin poz verdiği türden değildir. Clarke, görünenin ötesinin keşfi için modelin gerçek varlığından vazgeçer. Her bir eser, sanatçı ve modeli ve modelinin belirleyici özellikleri olan öznel kodların, bu modellerin kişiliklerinin sanatçıdaki

yansımalarının sembolik bir nesnel görüntü ile birleşmesinden oluşan diyalektik bir birlikteliğin sonucu açığa çıkar. Betimlenen kişinin bir harf dizisi ya da ritmik çizgi olarak sayısallaştırılmış benzersiz genetik kodunu içeren DNA dizisi, o kişi ile ilişkilendirilen bir görsel ile üst üste bindirilir. Bir temsilden ziyade kişi ile ilişkilendirilen sezgisellikle yüklü bu görseller arasında; doğa ve şehir manzaraları, natürmortlar, hayvanlar ve çeşitli nesnelere yer alır. Sanatçı sadece yaşayan kişilerin genetik kodları ile portreler oluşturamaz. Ölmüş kişilerin onlarla bağıntılı eşyalarından ailelerinin izni ile aldığı bulgular ile de portreler yapar. Örneğin, Friedrich Schiller'in portresi kendisine verilen saç telinden, Kurt Schwitters'in portresi ise arşivlerden elde edilen Schwitters'in yazmış olduğu bir mektup zarfındaki bulgudan ortaya çıkarılmıştır.

2. KEVIN CLARKE VE ESERLERİ

Sanatta genetik portre yeni bir türdür. Kevin Clarke da bu türün öncü sanatçılarından biridir. Clarke portreyi gen dizileri, A (Adenin), C (Sitozin), G (Guanin), T (Timin) harfleriyle ya da ritmik çizgi olarak sayısallaştırılmış kişinin benzersiz genetik kodunu içeren DNA dizisi ile sembolik olarak gösterir. Bu harflerin düzenlenmesi tüm canlıların yanı sıra her birey için de farklıdır; tek yumurta ikizleri dışında her birimizin kendi genetik kodları vardır. Bu harfleri kullanarak genlerin, kişisel kimliğin özü olduğu düşüncesini iletmek ister. DNA portrelerinde, kişinin genel görüntüsü ortadan kalkar. Bunun yerine, o kişinin benzersizliğini göstermek adına o kişinin genetik kodlarını kullanır. Clarke kişinin DNA'sını sıralar ve ardından kişi ile sembolik olarak ilişkilendirilen bir görüntü üzerine nükleotid sekansı bindirir. Jeff Koons'un sekansını kumar makinesi, James Watson'ın kütüphane rafları, Joseph Beuys'ununki bir tavşan üzerine bindirmesi gibi (Nelkin, vd. 2002: 968-969). Jones'a göre Clarke, DNA'yı kimliği, bireyselliği, asıl olanı, özün altında yatanı ifade etmenin bir yolu olarak görür (Jones 1993'den aktaran; Andrews 2007: 130). Diğer bir deyişle yaptığı bu genetik portreler ile model olarak seçtiği öznenin içyapısını ortaya koyar.

Clarke'ın sözleri ile "görünmez, görünüşte basit bir alfabe ile görünür kılınır". Portre, Clarke için kimlik ve öz, beden ve ruh, benlik ve isim üzerine yaptığı çalışmaların merkezinde yer alır. Hans Haacke ve Christopher Wilmouth'ın olduğu New York'daki The Cooper Union'da heykel eğitimi aldıktan sonra 1976'da uzun ve yoğun bir dönemini geçireceği İsviçre ve Almanya süreci başlar ve bu süreçte fotoğrafın heykelsi niteliklerini keşfetmeye başlar. Bu dönemde Beuys'un fotoğrafa yaklaşımı Clarke'ın bakış açısını etkiler. Kimlik ve portre sorularını araştırdığı bu çalışmalarda, portre fotoğrafçılığındaki faaliyetlerinde, fotoğrafçılık dışındaki diğer disiplinlerin kimlikle ilgili ileri araştırmalara sahip olduğunu görür ve bu düşünce ile genetik araştırmacılarla işbirliği içinde çalışma girişiminde bulunur (Jones, 1993). Bu işbirliğini yalnızca genetik araştırmacılarla değil, aynı zamanda portre kavramını somutlaştırmasını sağlayan ve genetik kodlarını paylaşmayı seçen modellerle de yapar.

Portrelerinde fotoğraf makinesi ile oluşturduğu bir görüntü ile DNA dizilimi veya kromozomlarını birleştirerek modelin fizikselliğini gösterir. Bir insanı fotoğraf makinesinin önüne ya da karşısına koyarak görüntüye ulaşmaz. Çalışmaları, tema seçimi ve seçtiği detayların dahil edilmesiyle hazırlanan ve o kişi hakkındaki düşüncelerinin bir açıklamasıdır. Sanatçı portreye ilişkin görüşlerini şöyle ifade eder: "Portreye yaklaşımım açık. Kişi tanımlanmaz, yakalanmaz veya kategorize edilmez. Portre, görünmez bedeni bazen ikonik bir

görüŖte anlama giriŖimi olarak geliŖir. Hücre biyolojisinden alınan bir ipucu neticesinde, öznelerim vericiler, alıcılar, etkinleŖtiriciler veya dönüŖtürücüler olarak algılanabilir” (Clarke, *Portraits with...*).

Clarke, *Jeff Koons'un Portresi*'nde (Ŗekil 1), bir dönem borsacılık yaptıktan sonra sanata yönelmiŖ Koons'un biyografisine gönderme yaparak bir anlatı boyutu yaratır. Slot makinesi, Koons'un heykellerini anımsatır. Bu makine, gen dizileri, A, C, G, T harfleri ile kaplanmıŖtır. Slot makinesinde renk tersine çevrilmiŖtir. Bu tersine çevirme onun birçok çalıŖmasında görülür. Clarke: “...pozitif resimler negatifler gibi oluyor, görünmez olan genetik kod aracılığıyla görünür kılınıyor ve negatif görüntü, pozitif kağıt üzerinde geliŖtiriliyor, bunların hepsi fotoğrafa genel yaklaŖımın tersine çevrilmiŖ hali”, sözleriyle fotografik gerçekliğin sağduyusuna gelecek olan övgüleri de engellemiŖ olur (Christofori, 2003).

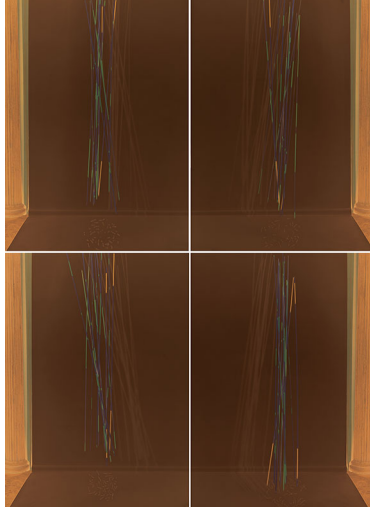

Ŗekil 1. Kevin Clarke, Jeff Koons'un Portresi,
1993

Clarke, eserleri oldukça yüksek ücretlere satılan ve yaŖayan en pahalı sanatçılardan biri olan Koons'un heykelleri ile bağlantı kurarak bu çalıŖmayı gerçekteŖirmiŖtir. 1990'larda popöler kültür imgeleri üzerine kurulu heykelleri ile tanınan ve bu heykellerde kiç olgusunu da gündeme getiren Koons: “*En saf ve yüzeysel kiŖiler bile benim sanatım karŖısında kendilerini tehdit edilmiŖ hissetmezler, karŖılarında gördükleri Ŗeyi anlayamadıkları, anlayamayacakları gibi bir his yaŖamazlar. Bakarlar ve hemen onunla bir iliŖki kurarlar*” (Antmen, 2010: 293) sözleri ile yapıtlarının her kitle tarafından anlaşılabilirliğine

vurguda bulunur.

Koons, gösterge tutkusunun sanat anlayıŖımızı yönlendirdiğinin en güzel örneklerinden biridir. Gıptayla bakıp tükettiğimiz onun eserlerinden ziyade kendisidir. Marka haline gelen Koons daha pahalı olduğu için daha fazla söz edilir olur. Bu durum da bizi Foster'ın (2009:143) da ifade ettiği gibi: “*DeđiŖim değeri göstergesinin baŖka bir boyutu olan masraf boyutuna getirir. Bu nesnelerin yüceltilmiŖ mevkilerini garantileyen cömert harcamadır*”. Sanatçının piyasadaki değeri yükseldikçe, yerleŖtirdikleri metaların da değeri yükselir. Koons, su tanklarına asılan basketbol toplarından, reklam kampanyalarına kadar mükemmel nesnelere aurası olan imgelere odaklanır. Aslında bu eserlerde Ŗöhretin aurası gizlidir. Aura denilince akla yıllar önce Warhol'un: “*Son zamanlarda bazı Ŗirketler auramı satın almakla ilgileniyorlar*” sözleri geliyor. Warhol her ne kadar onların ne istediklerini anlamadığını söylese de, sanat yaŖamı aksini doğruluyor. Koons, kariyerinin iŖleyiŖini üretimden auraya yönlendiren deđiŖimi başarılı bir Ŗekilde gerçekteŖtirir (Foster, 2009: 143-146). Clarke'ın *Jeff Koons'un Portresi*'nden yıllar sonra Koons'un *Laleler* adlı bir çalıŖmasının kumarhane patronu Steve Wynn tarafından oldukça yüksek bir ücret karŖılıđında satın alınmıŖ olması da oldukça ilginç bir tesadüftür. Clarke'ın bu çalıŖmasında, Koons'un “Lux and Degradation” (Lüks ve Bozulma) ve “Banality” (Bayağılık) serisindeki çalıŖmaların izlerini görmek mümkündür.

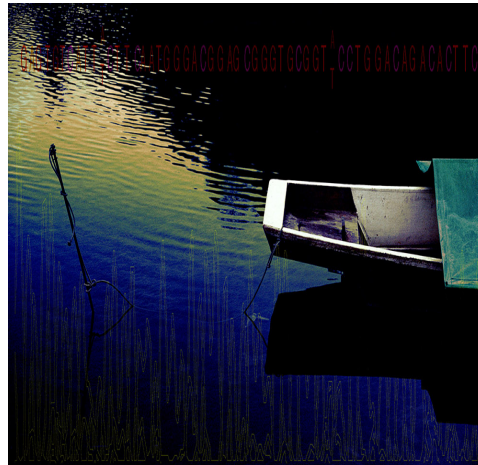

Şekil 2. Kevin Clarke, Merce Cunningham'ın Portresi, 1993

Şekil 3. Kevin Clarke, John Cage'in Portresi, 1995

Clarke başka bir portre fikrini gerçekleştirmek için besteci John Cage ve koreograf Merce Cunningham'ı hemşire Reiko Saito ile birlikte ziyarete gider. Hem Cage hem Cunningham, Clarke'ın onların DNA'larından kaynak alacak bir portre yapma isteğini kabul ederler. Sanatçı, Cunningham'ın portrelerini daha önce de yapmıştır. Ancak bu portreler, genetik değil, geleneksel tarzdadır. Hemşire onların kanını alır. 1987'den beri DNA örneklerini işleyen Applied Biosystem'e götürülür. Kromozomlar burada laboratuvarında ayrılır, fotoğraflanır ve karyotiplenir. DNA ayrılır, büyütülür ve dizilir. Bu DNA dizileri ve kromozomların temsilleri, portreleri tamamlamak için görüntülerle birleştirilir. *Merce Cunningham'ın Portresi*'nde (Şekil 2) düşen mikado çubuklarının dört adet görüntüsü Cunningham'ın kromozomlarının dört ayrı fotoğrafıyla birleştirilmiştir. Kromozomlar bir pipetten düşerek şekil alırlar. *John Cage'in Portresi* (Şekil 3) ise bir atölye duvarına istiflenmiş 19. yüzyıldan kalma nadir Amerikan altın çerçevelerinden fotoğrafladığı bir seçkiden oluşur. Biraz rastgele oluşturulmuş çerçevelerin alt kısmındaki DNA dizisi sürekli bir akış halinde görülür (Clarke, t.y.).

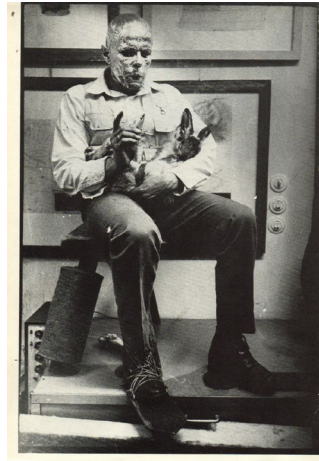

Şekil 4. Kevin Clarke, Dale Paige'nin Portresi, 2002,
Akrilik panel üzerine arşiv kromojenik baskı, 65x101 cm

DNA dizisinin akış halinde görüldüğü bir başka çalışması, *Dale Paige'nin Portresi*'dir (Şekil 4). Clarke'ın birinin portresini yapması için onunla bir bağa sahip olması gerekir. Evsiz kitapçı Dale Paige de Clarke'ın arkadaşlarından biridir. Sanatçı onun gözlem kabiliyetine ve iyimser sabrına hayranlık duymaktadır. Paige'nin gen dizileri, içinde kayığın yer aldığı bir su görüntüsünde suyun içindeki titreşimleri oluştururcasına ya da o titreşime eşlik edercesine görünür. Kayık ve bir ev çatısını andıran branda, onun evsizliğine vurgu niteliğindedir. Sanatçı bu fotoğrafta, Paige ile aralarındaki yaşanmışlıkla yoğrulmuş bağı araştırır.

Şekil 5. Kevin Clarke, Joseph Beuys'un Portresi, Tavşan

Şekil 6. Joseph Beuys, Ölü Bir Tavşana Resimleri Nasıl Anlatırsınız, 1 Ocak 1965, Performans, Schemela Galeri, Düsseldorf, Almanya

Kuşkusuz Clarke'ın en fazla portresini yaptığı sanatçılardan biri Joseph Beuys'tur. Beuys ile 1976 yılında New York'ta Rene Block Galerisi'nde tanışır ve ardından aynı yıl içinde Beuys, Basel'deki sergisinde kendisine yardım etmesini ister. Ünlü koleksiyonerler Michael ve Ute Berger sanatçıya Beuys'un bir portresini yapma önerisinde bulunurlar. 2012'de sanatçı, Eva Beuys'a, eşinin DNA'sını kullanarak bir portresini yapma isteğinde olduğunu yazılı olarak dile getirir. Ancak Eva Beuys, eşi artık hayatta olmadığı için DNA'sını içeren herhangi bir materyal sunma konusunda hiçbir hakka sahip olmadığı düşüncesindedir. Bu teklif kabul edilmiş olsaydı, Berlin'deki LCG Genomics, onun imzaladığı özel kartpostallardan, çeşitli parçalar üzerindeki parmak izlerinden ve yaladığı posta pullarından elde edilen tükürük örneklerini ayrıştırıp dizebilirdi. Joseph Beuys'un portresini içeren sonraki görüntülerde de tüm bunlar kullanabilirdi (Kevin Clarke web site, t.y.).

Clarke, Beuys portreleri için eşinden bir materyal alamamış olsa da görünüşe göre Kurt Schwitters'de ulaştığı gibi sanatçının DNA'sına ulaşabileceği materyaller bulmuş olmalı ki onun birçok genetik portresini yapabilmiştir. Sanatçı, hayvanları çok seven gerek performanslarında gerek çizimlerinde yer veren Beuys'un DNA dizilimini onu tanımlayacak hayvan görüntüleri üzerine bindirir. Kuşkusuz, ölü bir tavşan ile yaptığı *Ölü Bir Tavşana Resimleri Nasıl Anlatırsınız* (Şekil 6), Beuys'un en ünlü performanslarından biridir. Sanatçı, Schemela Galeri'de gerçekleştirdiği bu performansta, galeriyi üç saat boyunca kucagındaki ölü bir tavşanla dolaşır. Kendini bir şaman figüre dönüştürmek istercesine yüzünü altın ve bal ile kaplamıştır. Performans boyunca, sanki kucagındaki ölü tavşana resimler hakkında bilgi veriyormuş gibi ağzını kıpırdatır. Bu performansta Farthing'e göre (2012: 501): "İzleyiciye

sanatı entelektüel olduğu kadar ruhsal bir boyutta da algılamaları gerektiğini anlatıyordu”. Aynı zamanda Paust’un da ifade ettiği gibi: “Ölü bir hayvan, katı rasyonelliğe sahip birçok insandan daha güçlü sezgisel güçlere sahip olabilir” (Paust 2005: 83-84’den aktaran; Merdener 2016: 89).

Beuys bu performansına ve performansında kullandığı tavşana ilişkin şöyle bir açıklamada bulunur: “Tavşanın doğum ile doğrudan bir ilişkisi vardır...Bana göre tavşan vücut bulmanın sembolüdür. Tavşan insanın sadece zihinsel olarak yaptığını gerçek dünyada yapar: Kendisini kazar, bir yapı kazar. Dünya içinde kendinde vücut bulur ve bu kendi başına önemlidir. Veya ben öyle anlıyorum onu. Başıma bal sürerek kuşkusuz düşünce ile ilgili bir şey yapıyorum. İnsanın kabiliyeti bal üretmek değil, düşündürmektir. Düşünceler üretmektir. Şüphesiz bal, canlı bir madde olduğu için düşünmenin ölümsel karakteri bu yolla yeniden yaşamsal hale gelmektedir...” (Adriani, vd. 1979: 132’den aktaran; Merdener 2016: 89).

Şekil 7. Kevin Clarke,

Joseph Beuys’un Portresi, Kurt

Şekil 8. Joseph Beuys, Amerika’yı Seviyorum

Clarke, bir kır kurdu görüntüsü üzerine A, C, G, T harfleri ile Beuys’un gen dizisini aktardığı *Joseph Beuys’un Portresi, Kurt*’ta (Şekil 7) ise Beuys’un diğer sansasyonel performanslarından biri olan *Amerika’yı Seviyorum, Amerika da Beni’ye* (Şekil 8) çağrışımında bulunur. Bu performansında Beuys, New York’a gitmiş ve battaniyeye sarılarak galeriye götürülmüştür. Burada üç gün boyunca vahşi bir kır kurduyla aynı odada kalmıştır. Hasır bir yatakta yatan Beuys, bastonla yürüyüp kurda deri eldivenler atarak kurt ile ilişki kurmuştur. Performans, sanatçının kurda sarılmasıyla son bulur. Ardından galeriden çıkarak tekrar havaalanına gider. Kır kurdu, Amerika yerlilerinin inancına göre Tanrı’dır (Farthing, 2012: 513). Sanatçı bu performansta neden kır kurdu kullandığını da şöyle açıklar: “Eğer insanların unuttuğu muazzam güçlerin büyük kişilikler olarak yaşamayı sürdürdüğü diğer aleme girerseniz bu enerjileri çok belirgin hale getirirsiniz...Kır kurdunun ruhu o kadar muazzamdır ki onun ne olduğunu ve gelecekte insanlık için ne yapabileceğini insanoğlu anlayamaz”. Bu sözlerden de anlaşılacağı üzere hayvanlar Beuys için kutsallık derecesinde önemlidir (Merdener, 2016: 57). Bu performans, Beuys’un aynı zamanda Amerikan emperyalizmi ve

Vietnam Savaşına yönelik eleştirisidir. Şamanist kültüre oldukça yakın olan sanatçı, gerçekleştirdiği bu Şamanist performans ile yerli kültürlerin itibarsızlaştırılmasına da dikkat çeker (Farthing, 2012: 513).

Clarke, başka bir portresinde Beuys'u, onun sevdiği başka bir hayvan olan arı görüntüsü üzerinden betimler. Arılar, Beuys'un en çok ilgi duyduğu hayvanlar arasındadır ve yaşamı boyunca eserlerinde sıklıkla yer vermiştir. Sanat okulundayken "Kraliçe Arılar" adlı bir dizi çalışma yapmıştır. Birlikte yaşama ve çalışma biçimleri nedeniyle arıları sosyalizmin bir sembolü olarak görmüştür ve onların bal üretimine de hayranlık beslemektedir (Tate, t.y.).

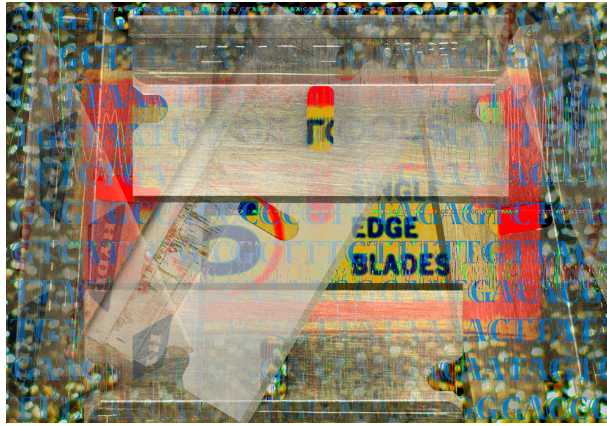

Şekil 9. Kevin Clarke, Beuys Arılar, 2012,
Akrilik panel üzerine arşiv kromojenik baskı,
90x110 cm

Şekil 10. Joseph Beuys, Kraliçe Arı 2, 1952,
Ahşap, balmumu, 27x35x7,5 cm

Ayrıca onların ısı yardımıyla biçimsiz balmumundan düzgün biçimli petekler yapabilmelerine de hayranlık duyar. Kolektif bir çalışmayla ve toplu ısı organizasyonu ile küre biçiminde bir kovan oluşturabilme gizil güçleri Beuys'un tekil plastik sanattan çoğul sosyal plastik sanat fikrine geçmesinde de etkili olmuştur (Paust 2005: 17'den aktaran; Merdaner 2016: 42-43). *Beuys Arılar* (Şekil 9), Clarke'ın modelini özleştirdiği görüntü ile sunmasının en güzel örneklerinden biridir. Siyah-beyaz renkteki fotoğrafta, gen dizileri oldukça düzenli bir şekilde arı kovanının yer aldığı görüntü üzerine bindirilmiştir.

Şekil 11. Kevin Clarke, Kurt Schwitters'in Portresi: Ustura, 2013,
Kağıda arşiv dijital boya baskısı

Clarke, sadece hayatta olan ya da tanışıklığı olan kişileri betimlemez. Hiç tanışmamış olduğu kişilerin de portresini yapar. Bunun en güzel örneklerinden biri Kurt Schwitters'tir. O, New York'taki Modern Sanat Müzesi'nde eserleriyle ilk karşılaştığı günden beri en çok sevdiği sanatçılardan biridir. 1925'de Wiesbaden koleksiyoncusu Kirchhoff'a gönderdiği özel mektupları gördükten sonra Schwitters'e ilgisi daha da artar. Ute ve Michael Berger'in özel koleksiyonundan bir kartpostal ödünç alır ve DNA'nın alınabilmesi için Berlin genetik laboratuvarı LGC Genomics'e gönderir. Pulun arkası analiz edilir ancak pulda Schwitters'in DNA'sına rastlanmaz. Sanatçı benzer yöntemle daha önce Joseph Beuys'a, Friedrich Schiller'e saygı niteliğinde çalışmalar oluşturmuştur. Uzun bir süre, Schwitters'in tükürüğünün olabileceği bir posta pulu olan bir parça bulmak için çabalar. Daha sonra Hannover'deki Sprengel Müzesi'ndeki Kurt Schwitters arşivine ulaşır. Biraz tartışma ve çabanın ardından, ailesinden hayatta kalan Bengst Schwitters'in izniyle 1950'lerde Schwitters'in yazmış olduğu mektupları içeren iki zarfı kiralar. DNA'sı LGC Genomics tarafından ayrılır ve dizilir. Sonrasında *Kurt Schwitters'in Portresi: Ustura* (Şekil 11) ortaya çıkar (Clarke, *Frommage...*). DNA'sı onun hem resim hem dil kolajlarına atıfta bulunan Hyde marka kutulu jilet ile bir arada sunulmuştur. Schwitters'in A, C, G, T harfleriyle gösterilen gen diziliminin tıpkı resim ve dil kolajlarında olduğu gibi bazı yerlerde, özellikle de jilet görüntüsünün belirginleştiği noktalarda kesintiye uğradığı görülür.

Schwitters, resmin nesneye dönüşmesinin kolaj sanatına sağladığı elverişli ortamda en ilginç örnekleri sunan sanatçılardan biridir. Atılmış otobüs biletleri, gazete kağıtları, tahta, tel, düğme, paçavra gibi nesnelere kolajlarında sıklıkla yer alır. Birdenbire oluşuvermiş etkisi olan bu resimler, yaşam bütünü parçalarıdır. Bunu vurgulamak için de onları "Merz" başlığı altında toplayarak numaralamıştır. Clarke da onun özünü vurgulayan gen dizilerini üst üste bindirilmiş jiletlerin kesiştiği noktada görülen jilet ya da ustura anlamındaki "Edge Blades" yazısı ile buluşturur. Resim kolajlarının yanı sıra dil kolajları da yapan Schwitters, sözleri parçalara böler, hecelerin harflerini yerlerini değiştirerek yeni sözcükler üretir ve bunlarla şiirler yazar (İpşiroğlu-İpşiroğlu 2009: 76). Anlamsızlık ya da anlam karşıtı olarak görülebilecek bu üslup, sanatçı tarafından bilinçli olarak seçilmiştir. Değişik türde yazdığı anlamsız şiirleri arasında yalnız sayılardan, birbirini anlamsızca izleyen sözcüklerden, tutarsızca düzenlenmiş cümlelerden, tek tek harflerden oluşan şiirler de yer almaktaydı (Lynton, 1982: 143). Burada ise dört harften oluşan anlamsız gibi görünen bu tekrar, onun DNA'sı ile ilgili derin anlamlar barındırır.

Şekil 12. Kevin Clarke, *Klon Değil*

Sanatçı, kendisi, arkadaşları, hayran olduğu kişiler dışında ailesinden kişileri de portreler. Bunlardan biri olan *Klon Değil* (Şekil 12) adlı fotoğrafta, kurabiye kalıbıyla yapılmış ve birbiri ardına dizilmiş yirmi kurabiye görüntüsü üzerine iki oğlunun gen dizilimlerini kullanmıştır. Kurabiyelerin renk değişimleri ile tekrarlanması Warhol'un, çorba kutularını, coca cola şişelerini resmettiği serigrafileri hatırlatır. Warhol, seri üretim ve tüketim toplumunun bir parçası olarak tekrarlanan eylemler ya da nesnelere benimsenerek, bir anlamda yaşamın sanatını yönlendirmesine izin vermiştir. Warhol: *"Tamamen aynı bir şeye ne kadar çok bakarsanız, anlam sizden o kadar uzaklaşır ve kendinizi o kadar iyi ve hoş hissedersiniz"* derken, bu tekrarlama eylemi onun hem anlamın güçsüzleşmesi hem de etkilenmeye karşı bir korunmasıdır (Foster, 2009: 167). Clarke ise yaptığı kurabiye tekrarlarıyla, oldukça güncel bir konu olan klonlamayı ele alır. Sanatçı, çocuk hassasiyetine atıfta bulunarak, klonlama tartışmalarında sıklıkla gözden kaçan; psikolojik ve duygusal sorunlar, cinsel istek, çekirdek aile ilişkileri ve onların bireysel ve sosyal boyutları gibi çok sayıda konu ve soruya dikkat çeker. Bu tasvirlerde örtük olan birçok şey vardır (Christofori, 2003). Warhol'un da ifade ettiği gibi: *"Tüyler ürpertici bir fotoğrafı tekrar tekrar gördüğünüzde artık hiçbir etkisi olmaz"* (Foster, 2009: 167). Buradaki durum, travmatik bir olaya karşı tekrarın işlevlerinden biridir. Ancak Foster'a göre (2009: 167): *"bu tekrarlar da bir şekilde çelişkili bir durum aynı anda oluşur. Travmatik önemin hem geçiştirilmesi hem genişletilmesi, travmatik etkiye hem karşı durulması hem gösterilmesi gibi"*. Benzer durum Clarke'ın *Klon Değil* adlı çalışması için de geçerlidir. Klonlamada gözden kaçan durumlara yönelik bir karşı duruş sergilenirken aynı zamanda kurabiye tekrarlarıyla klonlama gösterilmiş oluyor.

3. SONUÇ

Clarke'ın portrelerindeki kişiler, sanatçıların hayatındaki kişilere atıfta bulunur. Bu portrelerin ortak yanı, kişisel ilişkilerin yapılarına odaklanmasıdır. DNA ve kalıtımla ilgili olması bakımından oldukça derin anlama sahiptir ve modeller açısından kişiselleştirilmiştir. Dolayısıyla Clarke'ın portreleri indirgemeci ya da hayatın sırrını ortaya çıkarma çabası olarak yorumlanabilir (Nelkin, vd. 2002: 969). Aynı zamanda insanlar arasında kurulan ilişkiler ile

ilgili olması bakımından da sanatçı-model ilişkisini gündeme getirmekte ve sosyal olarak da bir işlev yüklenmektedir. Çünkü sanatçı burada tasvir ettiği kişilerle bir bağa sahiptir. Bu bağ, eşi ve çocukları gibi ailesel olmanın yanı sıra, kitapçı Dale Paige gibi arkadaşlık ya da Kurt Schwitters gibi sanatçılara duyduğu hayranlık türünden olabilir.

Sonuç olarak; görsel ve estetik açıdan bu fotoğraflar, genetik dizilimleri, deneysel bilimsel verileri onun yorumlayıcı ve öznel portreleri ile iç içe geçiriyor. Sanatçı modelinin kimliğini sadece fizyonomi ve forma indirgememe yolunu seçmiştir. Fotoğrafın gözlenebilen bir görüntüyü ya da sahneyi yeniden üretme aracı olarak gördüğü işlevinden de uzaklaşır. (Christofori, 2003). Son derece oyuncu bir yaklaşımla ele alınan bu portrelerde mimesiste olduğu gibi kimliği ve cinsiyeti açıkça gösteren bir temsil söz konusu değildir. Bu portrelerdeki kişilerin kimlikleri, fotoğrafların altındaki başlıklarla açığa çıkar. Özneyi tanımlayan şey yüzü dışındaki genetik kodları ve sanatçının onunla ilişkilendirdiği öğelerdir. Bu türden portrelerde modelin katkısı, geleneksel anlamda resmedilen ve modellerin izlenen, seyredilen konumunda olduğu rolden çok daha fazladır.

KAYNAKÇA

Andrews, B. L. (2007). Art As A Public Policy Medium. E.Kac (Ed.), Signs of Life: Bio Art And Beyond içinde (s.125-149). Massachusetts Londra: Leonardo, The MIT Press Cambridge. https://www.digitalartarchive.at/fileadmin/user_upload/Virtualart/PDF/360_Signs_of_Life_-_Bio_Art_and_Beyond.PDF (Erişim tarihi: 29.11.2020).

Antmen, A. (2010). Sanatçılardan Yazılar ve Açıklamalarla: 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Clarke, K. (t.y.). Portraits With A Focus on the Invisible. <https://www.kevinclarke.com/portraits/portfolio-2/> (Erişim tarihi: 16.10.2021).

Clarke, K. (t.y.). Frommage á Schwitters. <https://www.kevinclarke.com/portraits/later-works/> (Erişim tarihi: 16.10.2021).

Christofori, R. (2003). Genetic Reveries. Catalog, Janos Gat Gallery, New York. <https://www.kevinclarke.com/portraits/later-works/> (Erişim tarihi: 16.10.2021).

Farthing, S (2012, Genel Ed.). Sanatın Tüm Öyküsü. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Foster, H. (2009). Gerçeğin Geri Dönüşü: Yüzyılın Sonunda Avangard. (Hoşsucu, E., Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Girgin, F. (2020). Çağdaş Sanatta Genetik. İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi, 6 (1): 109-125.

İpşiroğlu, N. ve İpşiroğlu, M. (2009). Sanatta Devrim. İstanbul: Hayalbaz Kitap.

Jones, A. (1993). Kevin Clarke. Tema Celeste. <https://www.kevinclarke.com/portraits/portfolio-2/> (Erişim tarihi: 16.10.2021).

Kevin Clarke Web Site (t.y.). Recent Works. <http://www.kevinclarke.com/portraits/recent-works/> (Erişim tarihi: 01.12.2019).

Lynton, N. (1982). Modern Sanatın Öyküsü. (Çapan, C. ve Öziş, S., Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Merdaner, E. (2016). Joseph Beuys: Sanatı ve Felsefesine Bir Bakış. İstanbul: Tekhne Yayınları.

Nelkin, D. & Anker, S. (2002). The Influence of Genetics on Contemporary Art. Nature Publishing Group, 3: 967-971. https://www.academia.edu/6200087/The_influence_of_genetics_on_contemporary_art (Erişim tarihi: 29.11.2019).

Tate. Art&Artists. Joseph Beuys From the Life of the Bees 1954. <https://www.tate.org.uk/art/artworks/beuys-from-the-life-of-the-bees-ar00635> (Erişim tarihi: 16.10.2021).

Şekil Listesi:

Şekil 1. Kevin Clarke, Jeff Koons'un Portresi, <https://www.kevinclarke.com/portraits/portfolio-2/> (Erişim tarihi: 16.10.2021).

Şekil 2. Kevin Clarke, Merce Cunningham'ın Portresi, <https://www.kevinclarke.com/portraits/portfolio-2/> (Erişim tarihi:16.10.2021).

Şekil 3. Kevin Clarke, John Cage'in Portresi, <https://www.kevinclarke.com/portraits/portfolio-2/> (Erişim tarihi:16.10.2021).

Şekil 4. Kevin Clarke, Dale Paige'nin Portresi, 2002, <https://www.kevinclarke.com/portraits/later-works/> (Erişim tarihi: 16.10.2021).

Şekil 5. Kevin Clarke, Joseph Beuys'un Portresi, Tavşan, <https://www.kevinclarke.com/portraits/recent-works/> (Erişim tarihi: 16.10.2021).

Şekil 6. Joseph Beuys, Ölü Bir Tavşana Resimleri Nasıl Anlatırsınız, <http://blanchardmodernart.blogspot.com/2013/12/art-since-1965.html> (Erişim tarihi: 17.10.2021).

Şekil 7. Kevin Clarke, Joseph Beuys'un Portresi, Kurt <https://www.kevinclarke.com/portraits/recent-works/> (Erişim tarihi: 16.10.2021).

Şekil 8. Joseph Beuys, Amerika'yı Seviyorum Amerika da Beni, <https://www.wikiart.org/en/joseph-beuys/i-like-america-and-america-likes-me> (Erişim tarihi: 17.10.2021).

Şekil 9. Kevin Clarke, Beuys Arılar, <https://www.kevinclarke.com/portraits/recent-works/> (Erişim tarihi: 16.10.2021).

Şekil 10. Joseph Beuys, Kraliçe Arı 2, <http://chaudron.blogspot.com/2012/06/beuys-queen-bee.html> (Erişim tarihi: 16.10.2021).

Şekil 11. Kevin Clarke, Kurt Schwitters'in Portresi: Ustura, <https://www.kevinclarke.com/portraits/recent-works/> (Erişim tarihi: 16.10.2021).

Şekil 12. Kevin Clarke, Klondike Değil, <https://www.kevinclarke.com/portraits/later-works/> (Erişim tarihi: 17.10.2021).